

SVENSKA
TEATERN
150

school bullying people help Mobile friends see look SMS
GO school maddy now texting why Hey tech see new maddy
GO got school think GO know prejudice think GO LIKE
bully SMS going email envy maddy gossip
school bullying texting maddy Hey now

STUDIEMATERIAL

Svenska Teatern och Folkhälsan har sammanställt detta studiematerial för att ni i klassen kan förbereda och efterbehandla föreställningen Connected. Materialets syfte är att bearbeta föreställningen och utvidga teaterupplevelsen ytterligare. Vi vill även ge deltagarna en möjlighet att reflektera kring sina egna upplevelser i sociala medier och på nätet. Vi ger verktyg för att bearbeta nätetikett och eventuella negativa eller kränkande upplevelser som ungdomarna själv utsatts för via sociala medier eller på nätet. Materialet kan öppna upp för en mer inkluderande diskussion om deltagarnas upplevelser och pjäsen är en bra inkörsport till temat som berör alla oss som använder sociala medier.

Ni kan använda det som känns meningsfullt för just er grupp, beroende på hur mycket tid ni har till ert förfogande. De olika uppgifterna passar in i olika undervisningsämnen och det går bra att spjälka upp dem över olika ämnen och lärare. Materialet behandlar teman ur föreställningen från olika vinklar och med olika metoder. Studiematerialet är format så att det passar elever på högstadiet och andra stadiet. Uppgifterna kan också omformas och anpassas så att de passar in i undervisningen enligt era önskemål.

Eftersom vi kommer att erbjuda liknande studiematerial i framtiden, tar vi väldigt gärna emot respons beträffande materialet. Vad hade ni nytta av? Var det något ni saknade? Vilka uppgifter gjorde ni i klassen och varför? Vi tar gärna emot er respons t ex via e-post till adressen noonaleppinen@svenskateatern.fi. Vi tar naturligtvis också gärna emot respons på själva föreställningen och tankar som väckts i samband med den.

Tveka inte att kontakta teaterpedagogen ifall du behöver vägledning eller stöd med att förverkliga övningarna i klassrummet.

Noona Leppinen, Svenska Teatern

Maria Lingonblad & Stina Forsberg, Folkhälsan

VAD ÄR NÄTMOBBNING?

Mobbning kan definieras som ett aggressivt beteende med vilket man gör någon illa fysiskt eller psykiskt. Handlingarna är *återkommande*, *avsiktliga* och riktar sig mot en *försvarslös*. På nätet ser kriterierna olika ut och det kan vara mer utmanande att konstatera när det är frågan om mobbning.

På grund av spridningseffekten på nätet kan det räcka med att handlingen sker en gång för att den skall bli *återkommande*. En olämplig bild som publiceras på nätet kan i värsta fall få en stor spridning och ses upprepade gånger av en stor publik.

På nätet kan det bli diffust om *avsikten* med en handling är att skada någon annan. Jargongen kan ofta vara hård och inställningen att "lite måste man tåla". Eftersom det finns en avsaknad av omedelbara verbala och non-verbala reaktioner som sker i en kommunikation öga mot öga, är risken att förövaren underskattar de negativa konsekvenserna av en handling och vilken skada den orsakar hos den som blir utsatt.

På nätet spelar fysisk styrka ingen roll och betydelsen av att ha status i en grupp kan vara irrelevant. Det behöver därmed inte vara frågan om att den som blir utsatt är *försvarslös*. Däremot är anonymitet och teknisk kunskap faktorer som skapar maktobalans på nätet.

På nätet kan publiken som bevittnar en handling vara stor och det kan vara svårt att avgöra hur många och vem som fått ta del av en händelse. Det kan också vara svårt att avgöra vilken roll de inblandade har. Att inte veta vem som är inblandad och på vilket sätt kan skapa en känsla av otrygghet hos den som blir utsatt.

HUR KAN VI I SKOLAN ARBETA MOBBNINGSFÖREBYGGANDE?

Varje vuxen i skolan har en viktig roll i det mobbningsförebyggande arbetet. De vuxnas känsla och förståelse för sitt ansvar i att skapa en trygg skolmiljö är av stor betydelse för den enskilda elevens välbefinnande.

Skolan skall först och främst ha en handlingsplan mot mobbning, där det definieras vad mobbning är inklusive den mobbning som sker via nätet. Handlingsplanen skall innehålla vilka förebyggande åtgärder som vidtas, hur mobbning upptäcks samt vilka ingripande och uppföljande insatser som används när mobbning uppstår. Genom regelbunden kartläggning av elevernas upplevelser av mobbning får skolpersonalen en uppfattning om hur den aktuella situationen ser ut i skolan. Utgående från resultaten av kartläggningen kan skolpersonalen tillsammans med eleverna planera åtgärder för att ta itu med eventuella missförhållanden i syftet att främja en trygg skolmiljö.

Det finns många modeller och metoder som skolor kan använda sig av i sitt mobbningsförebyggande arbete. Det har visat sig att de allra flesta modeller och metoder är bra förutsatt att:

1. Det finns en systematik i användandet av olika insatser mot mobbning. Insatserna är genomtänkta och det finns en tydlig rollfördelning.
2. Det förekommer en hela-skolan ansats i arbetet mot mobbning, det vill säga all personal, alla elever och föräldrar känner till hur skolan arbetar mot mobbning. Det är viktigt att alla i personalen är engagerade och att det finns en samsyn i arbetet som är välförankrad i elevgruppen.
3. Det råder ett bra skolklimat med en kultur av gemenskap och respekt. Skolan satsar på verksamhet som främjar sociala relationer och jobbar aktivt för att skapa en skolmiljö där eleverna känner sig trygga och inkluderade.

HUR KAN JAG SOM VUXEN FRÄMJA TRYGGHET PÅ NÄTET?

Att skapa trygghet på nätet för barn och unga är en uppgift för vuxna. Det handlar om att stödja barnen och de unga i utvecklingen av de sociala och emotionella färdigheterna på nätet och att finnas närvarande och stödja i situationer då ett barn eller en ung blivit osakligt bemött. Som vuxen kan jag:

Visa intresse för barns och ungas liv på nätet

Var nyfiken och signalera att du är tillgänglig och öppen för diskussion.

Ta på allvar, men undvika att överreagera

Lyssna och ta in det som skett ifall ett barn eller en ung berättar att den blivit osakligt bemött på nätet. Utred situationen tillsammans genom att fundera ut konstruktiva alternativa lösningar. Fungera som ett vuxet bollplank.

Vara en god förebild

Reflektera över ditt eget nätbeteende och på vilket sätt du kan vara en positiv förebild. Var medveten om på vilket sätt du med ditt eget beteende, antingen kan begränsa eller bidra till en omgivning där alla barn och unga känner att de kan vara den de är.

Hålla mig uppdaterad.

Inhämta kunskap genom olika kanaler. Våga fråga barnen och de unga om det som sker på nätet.

TIPS PÅ LITTERATUR:

Berne Sofia, Frisé Ann och Svedberg Maria. (2016). Nätmobbing: handbok för skolan.

Dunkels Elza. (2015). Nätmobbing, näthat och nätkärlek: kunskap och strategier för en bättre vardag på nätet.

DISKUSSION INOM KOLLEGIET:

Hur kan vår skola bli bättre på att stödja ungdomarnas nätanvändning?

Vilka är de vanligaste utmaningarna våra elever stöter på i sociala medier?

Har vi en handlingsplan för agerandet i fall av nätmobbing, -trakasserier eller -brott?

FÖRARBETE

Dessa uppgifter är tänkta att göras innan ert föreställningsbesök. Uppgifterna siktar på att förbereda eleverna inför teaterbesöket samt att väcka tankar och diskussion kring pjäsens tematik. Eleverna får även en inblick i några typiska teaterlekar som används under en repetitionsprocess.Handledarens roll är att skapa en trygg och uppmuntrande atmosfär där alla kan bli sedda och hörda. Välj gärna iallafall 1-2 uppvärmningsövningar innan ni går in på övningen kring pjäsens tematik.

Startrunda

Samlas i en cirkel. Be alla att i tur och ordning kort beskriva sin sinnesstämning inför lektionen. Ett ord eller en kort mening räcker, syftet är att samlas och känna in gruppens puls innan det gemensamma arbetet. Handledaren kan avsluta med att kort berätta om arbetets upplägg.

Skådespelarkonst

Att stå på scenen som artist kräver fokus, koncentration, rörlighet och lyhörddhet. Innan ett repetitionspass eller en föreställning jobbar skådespelare med att värma upp såväl kroppen som hjärnan för att kunna arbeta på golvet.

KÖ-HIPPA

Denna uppgift skapar gruppanda och värmer upp kroppen.

Be om en frivillig. Bilda två lika långa köer och be eleverna hålla i varandras axlar. Den frivilligas uppgift är att ta fast någondera av de som står sist i köerna. De andra i kön skall försöka skydda "sin svans" från hippan. Den som blir fast får ställa sig vid väggkanten för att komma med i leken igen då en ny hippa utses.

TA DIG ÖVER GOLVET

Denna övning värmer upp kroppen och kan användas som en övning i rörelseimprovisation.

Använd ett utrymme med mycket fri golvyta. Deltagarna samlas på den ena kortväggen. Sedan skall de ta sig till den andra kortväggen på så många olika sätt som möjligt. Rör er över golvet flera gånger och be deltagarna att variera sitt rörelsemönster. På vilka olika sätt kan en röra sig? Uppmuntra eleverna att använda hela kroppen och öppna även upp för användningen av rösten. Du kan använda dig av musik i övningen ifall det känns meningsfullt.

HÄR KOMMER VI!

Övningen är bra uppvärmning för kroppen och fungerar samtidigt som en improvisationsövning

Dela in gruppen i två lag (A och B). Lagen ställer sig på olika sidor om rummet, mittemot varandra. Det ena laget (A) börjar med att sinsemellan bestämma ett socialt media (instagram, facebook, snapchat, joodle, youtube etc) som de skall försöka visa utan ord (mima) till den andra gruppen. När gruppen (A) bestämt sig går de samlat över till grupp (B) samtidigt som de med hög och tydlig röst säger "HÄR KOMMER VI". Då grupp B vill att grupp A stannar säger de tydligt "STOP!". Grupp A stannar och börjar utan ljud att föreställa det media som valts. Alla i grupp A mimar samtidigt men individuellt. Grupp B försöker gissa vilket medium som är i fråga. Då någon gissar rätt får medlemmarna i grupp B försöka få fast medlemmarna i grupp A som i sin tur försöker hinna tillbaka till sitt hem (andra sidan av rummet). De som blir fast blir nu en del av grupp B som i sin tur får bestämma ett nytt socialt media och visa upp den för grupp A. Fortsätt några omgångar.

RÄKNA TILLSAMMANS

Denna övning tränar lyhörddhet och koncentration.

Hela gruppen ställer sig i en ring, antingen stående eller liggande på golvet. Ifall deltagarna står, be dem stänga ögonen eller ställa sig med ryggen inåt. En i gruppen (den som känner för det) börjar med att säga ett (1). Härfter försöker gruppen komma upp till siffran 20 så att den som känner på sig att säga nästa siffra i tur gör det. Ifall två personer säger en siffra samtidigt, börjar övningen från början. Kom ihåg att detta inte är en snabbhetstävling, våga vänta ut och lyssna in!

TEATERORDLISTA

Inom teaterkonsten finns många begrepp och benämningar som kan vara okända för de flesta. I slutet av detta material finns en teaterordlista. Bekanta er med den i helgrupp eller mindre grupper. Vilka begrepp är bekanta och vilka nya?

Föreställningens tematik

NÄTHAT

Rasistiska och sexistiska budskap, elakheter, trakasserier och mobbning har blivit en ovälkommen del av livet på nätet för många. Läs upp följande beskrivning av föreställningen och se på videolänken nedan. Be eleverna anteckna ner vilka tankar och känslor som väcktes. Fortsätt sedan med övningen "Hur ser våra nätvanor ut?".

Emmas familj har nyligen flyttat till Helsingfors och hon ska fortsätta läsåret i ett nytt gymnasium. Hon känner ingen i sin nya hemstad, kompisarna blev kvar i Jeppis och till råga på allt är det mitt i läsåret. Hon försöker orientera sig i sin nya omgivning så gott hon kan men att smälta in visar sig vara svårare än förväntat. Alla är nyfikna på henne, inte minst årskursens queen bee Kata med sina groupies. Allt Emma gör och säger ges överdimensionerade betydelse. En lögn följs av många fler och innan hon vet ordet av skvallrar hela skolan om henne. Sakta men säkert blir Emmas vardag outhärdlig då nätmobbningen börjar få otäcka, rent skrämmande drag och hoten konkretiseras i skolans korridorer. Ingen av hennes 184 vänner på Facebook kan hjälpa henne nu. Och att dra in vuxna skulle kanske bara göra allt värre...

https://youtu.be/2Q_pxjSrWcg

(video från polisens youtubekanal och kampanjen Pysähdy!: Vihapuhe)

<https://youtu.be/ou9fEzGP6al?list=PLKoMMTFo1qLOCoy54ah8Rcq7D-x4OZ2ES>

(video från polisens YouTube kanal och kampanjen Mieti mitä jaat #jeesaakaveria)

HUR SER VÅRA NÄTVANOR UT?

Övningens målsättning är dels att öppna diskussionen kring nätet, nätbeteenden och erfarenheter och dels att kartlägga var eleverna rör sig när de är online.

Material: Post-it-lappar (3 per elev), pennor samt tillgång till en tavla och tusch.

Inled diskussionen med att öppna upp temat nätet och sociala medier.

- Vad menas med sociala medier? Be eleverna ge konkreta exempel.
- Diskutera varför sociala medier är en stor del av vår vardag idag, konkretisera genom att t.ex.
 - Fundera på hur man använder skärmar och hur ofta man kollar skärmen?
 - Var har man telefonen på natten, hur känns det när man glömt telefonen hemma eller batteriet tagit slut? Finns det tillfällen när man stänger av telefonen och hur känns det?

Dela ut 3 stycken post-it-lappar samt penna till varje elev. Be dem välja vilka applikationer/sajter/ spel/ andra sociala medier som hen använder mest, eleven ska skriva en per lapp.

Gör upp en skala/linje från 1-10 på tavlan, där:

1 = inga kränkningar/mobbning/fula kommentarer 10 = mycket kränkningar/mobbning/fula kommentarer

Be eleverna klistra upp sina lappar på skalan 1-10 utgående från hur mycket de upplever att det finns kränkningar/mobbning/fula kommentarer i appen/sajten/spelet. Dessa erfarenheter kan vara självupplevda eller att man sett andra bli utsatta. Påminn eleverna om att vi alla har olika upplevelser och att samma app kan finnas på många olika ställen på skalan.

Diskutera tillsammans:

- Vilka känslor väckte videona?
- Vilka tankar väcker resultatet?
- På vilka sätt kan man bli osakligt bemött? Be eleverna ge exempel.
- Hur kan man ändra på resultatet?
- På vilket sätt kan man själv bidra till att skapa ett positivt nät klimat?

Forma gärna diskussionen kring elevernas erfarenheter och frågor. Sträva efter ett varmt och öppet diskussionsklimat.

Avslutning

Gör en likadan runda som i början av arbetspasset, alla deltagare får kort sammanfatta hur de upplevde lektionen. Be gärna eleverna berätta vad de förväntar sig av teaterbesöket.

EFTERARBETE

Efterarbetets syfte är att behandla föreställningsupplevelsen och ge möjlighet för reflektion kring teman och skeenden i föreställningen. Börja gärna passet med någon av uppvärmningsövningarna från förarbetet.

Startrunda

Börja lektionen med en startrunda så som beskriven i förarbetet. Låt alla i gruppen välja en scen eller ett tema de minns bäst från föreställningen. Be eleverna att kort berätta om stunden eller stämningen och varför just detta moment blev starkt för dem.

Minns tillsammans

Fortsätt i cirkel med att tillsammans återberätta föreställningen från början till slut. Låt eleverna minnas tillsammans hur allt började, vad hände sen och hur blev slutet? Försök minnas också detaljerna:

- Vem var den första karaktären publiken träffade?
- Var började berättelsen?
- Vilka utmaningar ställs karaktärerna inför under pjäsen?
- Vems berättelse handlade pjäsen om?
- Hur slutade föreställningen?

Diskutera också ifall eleverna har olika åsikter om hur allt hängde ihop, vad kan det bero på att vi tolkar olika?

Rollanalys

Denna uppgift kan göras i helgrupp eller enskilt. Ifall eleverna jobbar enskilt kan mindre papper användas. Välj ut 2-3 karaktärer som var intressanta för eleverna. Gör en rollanalys av karaktärerna genom "pepparkaksmetoden" nedan.

Ta fram två riktigt stora papper. Be två av eleverna att agera passform och lägga sig på pappret, rita av konturerna. Alternativt kan även två "pepparkaksfigurer" ritas på pappren. Benämna figurerna enligt deras rollnamn (t ex Emma, Robin, Kata, Robins mamma). Be alla elever skriva ner fritt ord som beskriver rollkaraktärerna enligt instruktionen nedan.

Utanför konturlinjen skrivs ord som har med det yttre att göra (stilig, långhårig, fina kläder, glasögon, osv). På insidan av konturlinjen skrivs ord som beskriver karaktärernas inre egenskaper eller agerande (pratsam, tillbakadragen, otålig, hjälpsam, modig, arg osv). Ge gott om tid för uppgiften och då alla skrivit in sina ord, kan orden läsas igenom och diskuteras i helgrupp.

Dagboken

Att skriva dagbok eller ett blogginlägg i roll ger utrymme för en vidare tolkning av karaktärerna i pjäsen.

Be eleverna välja en karaktär från föreställningen och skriva ett dagboksinlägg så som denna karaktär skulle skriva i sin dagbok/blogg.

Sociala medier

Elevernas uppgift är att skapa ett inlägg på ett socialt media, tex Instagram, Twitter eller Facebook som beskriver föreställningen/ intrycken/åsikten eleverna fick. Använd gärna hastags: #nyatadam #connectedthemusicalfi #svenskateatern #minteatern

Recension

Recensioner ger information och kan influera åskådarnas inställning och till och med försäljningen av en föreställning.

Låt deltagarna bekanta sig med recensioner ifall de inte tidigare skrivit en teaterrecension. Låt eleverna skriva egna recensioner av föreställningen. Ta hjälp av creditslistan i programbladet eller teaterordlistan för att få tankar om vilka olika delområden som kan recenseras (såsom text, ljud, ljus, stämning, rollarbete osv). Vi tar gärna del av era recensioner också på teatern.

Länk till engelskspråkiga recensioner av föreställningen:

<http://www.connectedthemusical.com.au/reviews.html>

NYTTIGA HEMSIDOR OCH PORTALER

För pedagoger:

MEDIEKUNSKAP

<http://mediekunskap.fi/>

På mediekunskap.fi hittar du aktuella nyheter, de viktigaste evenemangen och inspirerande material om mediekunskap.

SURFA LUGNT

Surfalugnt.se

Surfa Lugnt driver ett nationellt initiativ för att höja skolans och vuxnas kunskaper om barns och ungas vardag på Internet. Syftet är att bejaka det positiva som finns i ungas liv på nätet, som engagemang, kommunikation och kunskapsutbyte, och samtidigt ge föräldrar och andra vuxna mer kunskap att hantera fallgroparna på internet, som till exempel e-mobbning och integritetsfrågor.

DU BESTÄMMER

http://www.edu.fi/du_bestammer

Materialet Du bestämmer är ett undervisningsmaterial med syfte att öka barn och ungas medvetenhet och kunskap om integritetsskydd på webben. Målet är att barn och unga i klassen tillsammans ska kunna diskutera och lösa uppgifter som synliggör konsekvenserna av vad de gör på nätet.

NO HATE MOVEMENT

<https://nohate.se/nohate.1295.html>

<http://eivihapuheelle.fi/>

No Hate Speech Movement syftar till att göra internet bättre. Kampanjen vänder sig i första hand till barn och unga. Den ska bidra till ökad kunskap om främlingsfientlighet, sexism och liknande former av intolerans, bättre förmåga att utnyttja mänskliga rättigheter och vara demokratisk delaktig, en källkritisk hållning och stärkt eget kritiskt tänkande i relation till medier. I uppdraget ingår att "värna demokratin mot våldsbejakande extremism genom att stärka barns och ungas medie- och informationskunnighet"

FOLKHÄLSAN

<https://www.folkhalsan.fi/unga/professionella/skola---anti-mobbning/>

För unga

Tveka inte att söka hjälp eller göra en anmälan ifall du eller dina närmaste utsätts för nätmobbning eller näthat!

UNGDOMSAKADEMIN LUCKAN

ungdomsakademini.fi/

Med fokus på bemötande, delaktighet och jämlikhet vill vi stöda ungas utveckling till aktiva medborgare med respekt för de mänskliga rättigheterna. Vi jobbar för ett samhälle där ungas erfarenheter och åsikter värderas och tillvaratas. Ungdomsakademini erbjuder unga och professionella kunskap genom normkritisk och inkluderande pedagogik. Mobilapplikationen UngInfo är skapad för att hitta olika svenskspråkiga stödtjänster riktade till unga i Nyland. Genom att ladda ner appen kan du lätt söka stöd och svar på frågor gällande psykisk och fysisk hälsa, studier, arbete och ekonomi.

HELP.SOME

pelastakaalapset.fi

Help.some är en mobilapplikation som lanserades 2016. Den erbjuder barn och ungdomar information och rådgivning rörande olika bekymmer och problem. Syftet med mobilappen är att erbjuda ungdomar stöd och tillförlitlig information av utbildade yrkesmänniskor och frivilliga. Genom Help.some kan man få hjälp till exempel i fall av mobbning och trakasserier, i frågor som rör sexuella trakasserier och utnyttjanden, samt med utredning av andra brottsfall och brottsofferärenden.

DE UNGAS TELEFON, MLL

www.mll.fi/nuortennetti/

Du kan ringa numret 116 111 varje dag: må-fre kl. 14–20 och lö-sö kl. 17–20. Betjäningen är på finska. Du kan ringa Mannerheims barnskyddsförbunds telefon för barn och unga (nuorten puhelin) om du vill prata med en vuxen. Samtalet kan handla om vad som helst. Du behöver inte uppge ditt namn när du ringer. På barnskyddsförbundets hemsidor finns också en chat där du konfidentiellt kan få hjälp och stöd.

KRISJOURN

Helsinkimission.fi

Jourtelefon 045 341 0574 Måndagar kl. 9.00–11.00, tisdagar, onsdagar och torsdagar kl. 9.00–12.00

Krisjouren för unga erbjuder avgiftsfritt och konfidentiellt samtalsstöd för 12–29 åriga unga och unga vuxna samt deras familjer. Du kan komma hit ensam, tillsammans med din partner, familjemedlem eller en vän. Du bestämmer vad du vill tala om. Vi finns här för dig.

NÄTPOLISEN:

poliisi.fi

Nätpolisverksamheten är delvis polisens förebyggande verksamhet. Nätpoliserna deltar även i brottsutredningar och informerar om viktiga och aktuella frågor. Ibland har nätpolisen glimten i ögat när de framför viktig information kryddat med humor. Genom nätpolisverksamheten vill man även sänka tröskeln att kontakta polisen. I webbtjänsterna kan polisen dock inte behandla konfidentiell information eller information som faller inom begreppet integritetsskydd. **I brådskande fall då du behöver hjälp, ring polisens nödnummer 112.**

NYA TADAM

connectedthemusical.fi

Nya TADAM är den enda svenskspråkiga musikteaterutbildningen i huvudstadsregionen. Utbildningen är tvåårig och består av studier i drama, dans och sång. Musikalen som uppförs våren 2017 är elevernas slutarbete. Ensemblen består av 13 ungdomar i åldern 15–24 år, samt en live orkester.

TEATERORDLISTA

TEATER – en konstform som har många varianter och genren (stilar), teater sker här och nu för en publik.

TRADITIONELL TEATER – spelas på en scen, som är byggd för att vara teaterscen och publiken sitter i en salong, som är byggd för att vara publiksalong. Tar ofta ca två timmar och har en paus i mitten.

PJÄS – en berättelse för teater, kan vara baserad på en original idé, baserad på en verklig händelse/ person eller en bearbetning av en tidigare berättelse (bok, film, tavla, etc.). Kan användas om både (pjäs)texten och om föreställningar av pjäsen.

PRODUKTION – att sätta upp en pjäs, allt som har med "produce-randet" och tillverkandet av en föreställning att göra, repetitionstidtabeller, scenografbygge, ljudeffekter, brandsäkerhet, dräkter, rekvisita etc.

UPPSÄTTNING – kallas också iscensättning. Resultatet av en specifik arbetsgrupps produktion av en pjäs. Det kan alltså gå två olika uppsättningar av samma pjäs på olika teatrar samtidigt.

FÖRESTÄLLNING – kan användas om både en uppsättning om och en viss kvälls uppspel. "Svenska Teaterns föreställning av Körsbärsträdgården är intressant" eller "Kvällens föreställning av Körsbärsträdgården är inställd p.g.a.sjukdomsfall".

PUBLIK – utan publik ingen teater. Alla de som ser föreställningen, och i viss fall kan publiken också delta i en föreställning, medan föreställningen pågår, t.ex. genom att rösta om vad som kommer att hända till näst. Den här typen av publikmedverkan är vanligare

i improvisationsteater än inom traditionell teater.

MANUS – pjästexten, där repliker och scenanvisningar finns med. Också den fysiska samlingen papper som skådespelarna har med sig medan de lär sig sina repliker.

SCEN – kan betyda både den fysiska spelplatsen och en kortare del av en pjäs. Äldre pjäser är ofta indelade i akter och ibland är akterna också indelade i scener. Nyare pjäser är ofta indelade i scener eller har ingen scenindelning alls. Det är dramatikern som gör scenindelningen i manuset, och sedan regissören som följer den, eller gör en egen indelning i sin uppsättning.

SCENANVISNINGAR – allt i manuset som inte är repliker. Beskrivningar av platsen där berättelsen utspelar sig, av karaktärernas utseende, känslor och handlingar samt kommentarer om ljud som hörs, belysning och stämningar.

SCENBYTE – ett scenbyte innebär att man byter från en scen i pjäsen till nästa, det kan innebära ett hopp i tiden (framåt eller bakåt, fem år eller fem timmar), att man byter plats i handlingen (från köket till trädgården), att karaktärerna ändrar (från syster & bror till mamma & grannen), etc. Rent konkret kan man markera ett scenbyte t.ex. med hjälp av ljud eller ljus, genom att ändra scenografin, med hjälp av skådespelarnas uttryck (de kan visa att de befinner sig i en annan situation eller har blivit 20 år äldre). Det finns olika taktiker när man planerar scenbyten, antingen att försöka dölja dem (t.ex. genom en black out eller genom att dra för ridån) eller att göra dem öppet framför publiken. En tredje möjlighet är att spela

två olika scener på olika delar av scenen, antingen simultant (samtidigt) eller turvis.

KARAKTÄR / ROLL – rollfigur används också. Den person eller det föremål som skådespelaren gestaltar (spelar) i föreställningen. Kan vara allt från döda föremål (t.ex. sten, tavla, utetolett) till levande varelser (t.ex. människa, djur, växter) till abstrakta väsen (t.ex. det förflutna, döden, avundsjuka).

REPLIK – det en roll säger. Kan vara ett ord, en mening eller flera meningar. Replikerna är skrivna i manuset.

UNDERTEXT – vad rollen tänker. Det är också vad en karaktär menar med det den säger. Alltså något som antyds men inte sägs rakt ut. Det karaktären försöker åstadkomma, få till stånd med det den säger eller gör.

MONOLOG – när en karaktär pratar för sig själv, ensam. Används även om långa repliker där andra karaktärer är närvarande.

DIALOG – när två eller flera karaktärer pratar tillsammans och har en diskussion.

ENSEMBLE – den grupp skådespelare som arbetar tillsammans, på en teater eller i en uppsättning.

HUVUDROLL – det kan finnas en (eller flera) karaktärer som handlingen kretsar kring. Ibland är huvudrollen i pjäsen och i föreställningen två olika. Alla pjäser har inte en indelning i huvud- och biroller. Man kan misstänka att någon har en huvudroll antingen om den pratar mycket eller om den är med på scenen hela tiden. Kan också kallas för en bärande roll.

BIROLL – någon som är viktig fast handlingen inte kretsar kring den. Syns kanske inte så mycket på scen och pratar inte lika mycket som huvudrollen.

STATIST – någon som är med i bara några scener, kan ha få repliker eller så inga alls.

ANALYS – att bryta ner pjäsen eller föreställningen i sina beståndsdelar. Man kan göra en analys t.ex. genom att fråga sig: "Vad händer?", "Vad har hänt?", "Var händer det?" och "Vem är inblandad?".

TOLKNING – utgående från sin analys kan man fråga sig "Varför händer det här", "Vad betyder det?", "Vem är de här karaktärerna?". Tolkning är en fråga om hur man ser berättelsen som helhet, vad den handlar om, vad temat är och hur man lyfter fram det. Regissören tolkar pjäsen utgående från sin analys. En skådespelare tolkar sin roll när hon/han spelar den och publiken tolkar skådespelarens gestaltning (tolkning) av samma roll.

RECENSION/KRITIK – skrivs ofta av en recensent/kritiker. En text som bör analysera en föreställnings alla delar och helheten. Kan innehålla ett referat av handlingen men bör innehålla mer än det. Ska placera föreställningen i ett större sammanhang; historiskt, samtida, politiskt, socialt, konstnärligt, etc. Kritiken behöver inte i det här fallet vara negativ eller dålig. En föreställning kan få bra kritik, om den är bra, eller om kritikern tycker att den är bra.

DRAMATIKER – personen som har skrivit pjäsen i fråga.

REGISSÖR – personen som har ansvar för iscensättningen och den konstnärliga helheten. Produktionen utgår från hennes/hans tolkning av pjäsen. Tillsammans med de övriga konstnärerna medarbetarna jobbar hon/han mot en färdig föreställning. Regissören är en arbetsledare som ska se till att alla jobbar mot samma mål, d.v.s. vet vilken och en hurdan föreställning det ska bli.

SCENOGRAF – planerar hur rummet där föreställningen spelas ska användas. Vanligtvis betyder det att planera hur scenen ska se ut, men kan även sträcka sig utanför det. Ansvarar för uppsättningens visuella del.

KOREOGRAF – arbetar med rörelse. I en föreställning som innehåller dans gör hon/han koreografierna. I en föreställning som inte innehåller dans kan hon/han jobba med skådespelarna för att komma fram till de olika karaktärernas eget kroppsspråk och rörelsemönster.

LJUD-/VIDEO-/LJUSPLANERARE – ansvarar för ljudvärlden, videoprojiceringar och belysningen. Hur man kan lyfta fram karaktärer/platser/händelser/stämningar med hjälp av ljud, video och Ljus?

FORM – stilen eller idén som föreställningen baserar sig på, att föreställningen spelas i en simbassäng, att alla pratar olika språk, att man ersätter replikerna med fysiskt uttryck, improvisationsteater där publiken ger utgångspunkter för scenerna och karaktärerna, etc. Formen kan vara mer eller mindre kopplad till innehållet, d.v.s. vad föreställningen handlar om.

FJÄRDE VÄGG – inom realismen talar man om "den fjärde väggen", den som borde finnas mellan handlingerna på scenen och publiken. Att man spelar som om publiken inte fanns. En föreställning kan också ignorera den fjärde väggen och som en del av föreställningen ta kontakt med publiken och visa att de vet att publiken sitter där och tittar på dem.

KLASSIKER – gäller oftast en text och inte specifika uppsättningar av den texten. Något som människor förväntas känna till, ofta vet folk vad de handlar om. T.ex. vet de flesta att "Romeo och Julia" handlar om (förbjuden) kärlek. En pjäs kan bli en klassiker antingen p.g.a. den har varit mycket populär när den först har satts upp eller p.g.a. den har brutit mot alla traditioner och förväntningar för sin tid.

MODERNA KLASSIKER – oftast rör det sig om pjäser som är relativt nya, vars författare fortfarande lever och som har blivit väldigt populär och omdiskuterade på kort tid. Alla moderna klassiker blir inte klassiker i det långa loppet, men en del blir. Den som lever får se.

 folkhälsan

**SVENSKA
TEATERN**
I50

www.svenskateatern.fi